

tezkire

Düşünce - Siyaset - Sosyal Bilim

Sayı 74

Toplumsal Cinsiyet

Ekim-Kasım-Aralık

2020

tezkire

tezkire

Düşünce - Siyaset - Sosyal Bilim

ISSN: 1302-7875

üç aylık, akademik, hakemli dergi

Tezkire Yayınları Adına Sahibi
Ömer Arlı

Genel Yayın Yönetmeni
Yunus Badam

Yazı İşleri Müdürü
Yunus Mucan

Editör
Halil Peçe

Yayın Asistanları
Ferhat İmer, Rukiye Altındış

Yayın Kurulu
Yasin Aktay, Mehmet Veysel Karataş,
Aydın Aktay, Necdet Subaşı,
Mahmut Hakkı Akın, Yunus Şahbaz,
Murat Güzel, Faruk Karaarslan,
Ramazan Yelken, Mehmet Ali Aydemir,
Mustafa Kemal Şan, Bekir Cantemir,
Maşallah Nar, Nurettin Kalkan,
Mesut Emre Balcı, Mustafa Başkara, Bedir Sala,
Koray Uygur, Osman Bor

Yönetim Yeri
1071 Usta Plaza - Kızılırmak Mah.
1443. Cad. No:25/A Kat:26 No:169
Çankaya - Ankara - 06510

Alemdar Mah.
Çatalçeşme Sk. No:42/2
Cağaloğlu/İstanbul
(0212) 514 82 93

Baskı
Topaloğlu Matbaa
Sertifika No: 44504
Cilt: Gökso Cilt

Baskı Tarihi: 2021
Yıllık Abonelik Bedeli
Bireysel Abonelik: 100 TL
Kurumsal Abonelik: 200 TL

www.tezkiredergisi.org
tezkiredergisi@gmail.com

tezkire'nin temel amacı genel olarak sosyal bilim-ler, özel olarak siyaset bilimi alanlarından bilim insanlarının düşüncelerini ve araştırmalarını paylaştıkları bir platform olmaktır. Bu çerçevede araştırma, inceleme, eleştiri ve benzeri özgün yazılara yer verilir. Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Yayınlanmış yazıların yayım hakları *tezkire*'ye aittir. Yayınlanmak üzere gönderilen çalışmalar öncelikle yayım kurulu tarafından amaç, konu, içerik, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenir. Uygun bulunan yazılar değerlendirilmek üzere bu alanda uzman iki hakeme gönderilir. Görüş ayrılığı söz konusu olursa üçüncü bir hakemin daha görüşüne başvurulur. Hakem raporlarının olumlu olması durumunda yazı, yayım programına alınır.

Hakem raporları gizlidir. Dergiye gönderilecek yazılar A4 boyutlarındaki kâğıda üst, alt, sağ ve sol boşluk 2.5 cm bırakılarak 1.5 satır aralıklı, iki yana dayalı, satır sonu tirelemesiz ve 10 punto Times New Roman yazı karakteri kullanılarak yazılmalıdır. Çalışmanın MS Word ile yazılmış bir kopyasının *tezkiredergisi@gmail.com* e-posta adresine ekli dosya olarak gönderilmesi editoryal sürecin başlaması için yeterlidir.

Yazar/lar/dan ayrıca tümünün imzasını taşıyan bir telif devir mektubunu yayımcıya posta, faks veya e-posta eklentisi ile göndermeleri beklenir. Eğer çalışma birden çok yazarlı ise makalelerde editoryal yazışmanın kiminle yapılacağı da belirtilmelidir.

Gönderilen çalışmaların aşağıdaki bölümleri içermesi gerekir:

- Türkçe başlık
- Yazarın/yazarların tam adları ve unvanları
- Yazar/yazarlar hakkında bilgi (çalıştıkları kurumlar, adres, telefon, faks ve elektronik posta bilgileri, çalışma ve ilgi alanları, yayımlarından seçmeler)
- Türkçe özet (150-200 kelime arası)
- Anahtar kelimeler (3-5 kelime arası)
- İngilizce özet (150-200 kelime arası)
- İngilizce anahtar kelimeler (3-5 kelime arası)

Bu Sayıda...

Dergimizin 74. sayısı gerek güncel siyasi tartışmaların gerekse de akademik araştırmaların konusu olan “Toplumsal Cinsiyet” üzerinedir. Dergimiz 19. sayısı “Kadın ve Beden Siyaseti” teması hakkındaydı. Bu sayı 19. sayının güncel siyasi ve akademik tartışmalar üzerinden tamamlayıcısı ve güncellemesi olarak düşünölebilir. Kadın ve erkek bedenindeki farklılıkları ifade etmek için kullanılan cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki toplumsal ve kültürel bağlamdaki farklılıklara işaret edilirken toplumsal cinsiyet kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş olan davranışlar, roller ve normlar toplumsal cinsiyet bağlamında tartışılan meselelerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ise bireylerin tüm bu farklılıklara bakılmaksızın eşit haklardan yararlanabilmesidir.

Toplumsal cinsiyet üzerine kültürel inşa süreci çocukluktan başlayan bir süreçtir. Bireyin biyolojik farklılığına göre “ne yapması” ya da “ne yapmaması” gerektiği ait olduğu kültüre ve toplumsal normlara göre toplumsallaşma sürecinde öğrenilen bir meseledir. Cinsiyete göre tercih edilen renkler, hitaplar, oyuncaklar ve bunun gibi çocuk dünyasını şekillendiren konular üzerindeki farklılaşma toplumsal cinsiyeti anlayabilme adına önemli verili işaretlerdir. Toplumsal cinsiyet sosyolojik olduğu kadar psikolojik bir süreci de içinde barındırmaktadır. Birey, biyolojik cinsiyetine bağlı olarak toplumun beklentilerine karşılık vermeye odaklı davranışlar geliştirmeye meyillidir. Bu beklentileri karşılayabilme isteği, sadece çevresine karşı sorumluluklarını yerine getirmeyle sınırlı olmayıp aynı zamanda çevresinden dışlanma “tehlikesini” de bertaraf edebilmesiyle bağlantılıdır. Dolayısıyla kadın ve erkek rollerinden ne beklendiği bireyi kuşatan çevre ve kültürel yapılara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Toplumsal Cinsiyetin en önemli belirleyici faktörlerin biri de dildir. Dil, yalnızca iletişim kurma aracı değil aynı zamanda anlam dünyamızı şekillendiren nesnelere, olaylara ve kavramlara bakışımızı şekillendiren bir faktördür. Kültüre içkin atasözü ve deyimler üzerinden kadın ve erkek rollerinin toplumsal hayatımızdaki rollerinin ne olduğu tahmin edilebilmektedir. Bu bağlamda kadına yönelik “kırılğan”

sıfatlara karşı özellikle feminist hareketin mücadele ettiği görülmektedir. Kadın ve erkeğe has görülen davranış, norm ve roller coğrafyalara göre farklılaşmaktadır. Geleneksel yapıların güçlü olduğu kültürlerde karar alma mekanizmalarında genelde erkekler hâkim olsa da kadınların da toplumsal olarak güçlü oldukları geleneksel toplumların olduğunu bilmek gerekir. Modernleşme ile beraber toplumlar köklü dönüşümler yaşamaya başlamıştır. İşbölümünün gelişmesi, modern şehirlerin kurulması, geleneksel siyasal sistemlerin yıkılması veya dönüşmesi toplumsal olarak kadın ve erkek rollerini de etkilemiştir. Günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli etmenlerden biri toplumsal cinsiyet eşitliğidir. Bir diğer ifade ile kadınların siyasal karar alma süreçlerine güçlü katılımının gözlemlendiği ülkeler genelde gelişmiş ülkeler sınıfında ülkelerdir. Büyük anlatıların sarsıntıya uğradığı, anlam kırılmasının yaşadığı postmodern toplumda ise çoğulculuğun gittikçe artmasıyla beraber toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamı kadın ve erkek rollerinin ötesine çıkmaya başlamıştır. Kadın ve erkek cinsiyetleri dışında kendini ifade eden bireylerin toplumda daha görünür hale gelmeleri yeni cinsiyet kimliklerinin oluşmasına ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha geniş çerçevede ele alınmasına olanak tanımıştır. Bu bağlamda ülkemizde ve uluslararası alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sayısı ve etkinliği gün geçtikçe artmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği farklı mecra ve perspektiflerde değerlendirilen bir meseledir. Güncel olarak ülkemizde tartışılan Türkiye'nin tarafı olmasına rağmen Cumhurbaşkanlığı kararıyla taraf olmaktan çekildiği "İstanbul Sözleşmesi" uluslararası bir sözleşme olup "kadına yönelik şiddetin engellenmesi" hedefi taşımaktadır. Sayımızda da İslamcı kadınların görüşleri üzerinden tartışılacak olan İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için olmazsa olmaz görenlerin yanında aile birliğine yönelik tehdit içerdiği ve "marjinal" cinsiyet tasavvurlarını güçlendirdiği yönünde eleştiriler de almaktadır.

Dergimizin 74. sayısı Gündem, Toplumsal Cinsiyet, Portre, Söyleşi vi Kitap İncelemesi-Tanıtım ve Değini olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Gündem bölümünde üç çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilkinde Yasin Aktay'ın *İstanbul Sözleşmesi Bağlamında: Yasalar, Yorumları, Uygulamaları ve Etkileri* adlı makalesi yer almaktadır. Yaktay, Bir süredir Türkiye'nin gündeminde yer alan İstanbul Sözleşmesi'nin toplumda sözleşme etrafında yürütülen tartışmaları, böyle bir sözleşmeden kimin ne beklediğini, bir metne kimin nasıl bir güç ve anlam yüklediği açısından incelemeye çalışmaktadır. Bu bölümün ikinci yazısında *Bir Başkadır* adlı dizinin Merve Koç tarafından incelenmesidir. Koç, yayınlandığı günden beri çeşitli sosyolojik tartışmalara

kapı aralayan diziyi Müslüman kadın kimliği ve dindarlık algısı üzerinden değerlendirmektedir. Bu Bölümün son çalışmasında Murat Güzel, dergimizin “Kadın ve Beden Siyaseti” temalı 19. sayısının bir değerlendirmesini sunmaktadır.

Sayımızın araştırma makalelerinin bulunduğu bölümde sekiz çalışma bulunmaktadır. Sevim Atila Demir, “Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Dışlanma ve Dezavantajlılık” çalışmasında kadınların “kanıksanan” sosyal dışlanma biçimlerine vurgu yapılmaktadır. Burcu Güler, “Toplumsal Cinsiyet ve Fark: Deleuzyen Düşüncede Kadın-Oluş” adlı çalışmasında Deleuzyen fark felsefesi üzerinden kadın kimliğine ve toplumsal cinsiyete dair bir bakış açısı geliştirmektedir. Handan Akyiğit, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Söylemi: Epistemik Yanılsamalar ve Yapısal Mistifikasyonlar” adlı çalışmasında toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminin ötesine geçerek yapıcı bir öneriye değinmektedir. Rukiye Geçer, “Ev İçinde Asli, Kamusalı Tali Bir Aktör Olarak Ev Kadını: Bir Toplumsal Tip Olarak Sosyolojide Unutulan Kadın Analizi” çalışmasında Toplumsal cinsiyet kavramsallaştırması, en genel ifade ile kadınlık ve erkekliği temsil etmektedir. Kadınlık ve erkekliğe dair sorumlulukları ise, toplumsal cinsiyet rollerini kaleme almaktadır. Batuhan Parmaksız ve Bengü Öztan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Türkiye’de İslami Feminizm ve Havle Kadın Derneği” adlı ortak çalışmalarında 1990’lı yıllarla başlayan İslami feminist hareketi, tarihsel ve düşünsel boyutlarıyla tartışarak ilk örgütlü Müslüman kadın derneği olan Havle ile İslamcı feminist hareketin nasıl kurumsallaştığını anlatmaktadırlar. Mücahit Gültekin, “Feminizmin Queer Sınavı: Kadın Yoksa Feminist Var mı?” çalışmasında feminizme dair eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Aydın Aktay, toplumsal cinsiyet tartışmaları kapsamında İstanbul Sözleşmesine dair eleştirel bir yazı kaleme almıştır. Buşra Çelik “İstanbul Sözleşmesi Bağlamında İslamcı Kadınların Görüşlerine Dair Bir Değerlendirme” çalışmasında İstanbul Sözleşmesi tartışmalarında İslamcı kadınların İslamcı erkeklerden hangi noktalarda ayrıştığı üzerinde durulmaktadır.

Portre bölümünde Ömer Obuz, aslında bir dolandırıcı olan *Eyüplü Halit*’i farklı bir pencereden değerlendirmektedir. Dolandırıcılık ve yalancılık konularında mahir olan Eyüplü Halit’in erkek olmanın avantajlarından yararlanarak insanları nasıl kandırdığı gazete haberlerinden de desteklenerek anlatılmıştır.

Söyleşi bölümünde Fatih Akyüz’ün toplumsal cinsiyet tartışmaları çerçevesinde Alev Erkilet ile yaptığı mülakat yer almaktadır.

Kitap İncelemesi-Tanıtım ve Değini bölümünde beş çalışma bulunmaktadır.

Bu bölümün ilk çalışması Merve Çağlayan'ın Friedrich Engels'in *Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni* adlı eserinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme çerçevesinde Çağlayan, Marksist feminist kurama katkı sağlayan eserin derinlemesine analizini yapmaktadır. Sayımız için kaleme alınan bir diğer kitap değerlendirmesi Abdulkadir Öncel'in *Biyoloji Biliminden Toplumsal Dünyaya Bakmak* adlı kitabın incelenmesidir. Ebru Açık Turguter, Taylan Banguoğlu, Vefa Saygın Öğütle'nin ortak çalışması olan eser doğa bilimleri ve sosyal bilimler arasındaki tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu bölümün bir diğer değerlendirmesi Pınar Ebe Güzgülü'nün incelediği Cynthia Enloe'nin eseri olan *Muzlar, Plajlar ve Askeri Üsler: Feminist Bakış Açısından Uluslararası Siyaset* kitabıdır. Bu değerlendirme çerçevesinde Ebe Güzgülü, erkek egemen dünyada kadının ikincil konumunun farklı coğrafyalardan örneklerle gözler önüne serildiği eserin analizini gerçekleştirmiştir. Kitap incelemelerinin bir başkası Ayşe Nur Leblebiciler tarafından kaleme alınmıştır. Leblebiciler, Lila Abu Lug-Hod'un *Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı?* adlı çalışmasıdır. Bu değerlendirme çerçevesinde yazarın Müslüman kadınlara yönelik tepeden bakmacı üslubun nasıl eleştirildiği incelenmektedir. Bu bölümün son çalışması ise Judith Butler'in *Çöz(ül)en Cinsiyet* adlı kitabının A. Kerim Altun tarafından değerlendirilmesidir. Altun, feminist literatüre önemli katkı sunan eseri toplumsal cinsiyet bağlamında incelemektedir.

Önümüzdeki sayıda onuncu yılını idrak edeceğimiz Arap Devrimleri veya Arap Baharında son durumları ele alacağımız dosya konusunu, sonraki sayıda ise Sekülerizm dosya konusuyla buluşmak üzere iyi okumalar diliyoruz.

Tezkire

İÇİNDEKİLER

Gündem

Yasin Aktay

İstanbul Sözleşmesi Bağlamında:

Yasalar, Yorumları, Uygulamaları ve Etkileri 11

Merve Koç

“Bir Başkadır Dizisi”nde Dindarlık Algısı ve

Müslüman Kadın Kimliği 25

Murat Güzel

Müslüman Kadınların Kimliği ve Ötekilik 33

Toplumsal Cinsiyet

Sevim Atila Demir

Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Dışlanma ve Dezavantajlılık 41

Burcu Güler

Toplumsal Cinsiyet ve Fark: Deleuzyen Düşüncede Kadın-Oluş 57

Handan Akyiğit

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Söylemi:

Epistemik Yanılsamalar ve Yapısal Mistifikasyonlar 73

Rukiye Geçer

Ev İçinde Asli, Kamusalılığı Tali Bir Aktör Olarak Ev Kadını.....91

Batuhan Parmaksız & Bengü Öztan

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında

Türkiye’de İslami Feminizm ve Havle Kadın Derneği 125

Mücahit Gültekin

Feminizmin Queer Sınavı: Kadın Yoksa Feminizm Var mı? 159

Aydın Aktay

İstanbul Sözleşmesi'nin Akıbeti ne Olacak? 177

Buşra Çelik

İstanbul Sözleşmesi Bağlamında İslamcı Kadınların
Görüşlerine Dair Bir Değerlendirme.....185

Toplumsal Cinsiyet Portresi

Ömer Obuz

Bir Dolandırıcıya Biçilen Toplumsal Roller: Eyüplü Halit Portresi.....205

Söyleşi

Alev Erkilet ile Söyleşen Fatih Akyüz

Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları Üzerine.....219

Kitap İncelemesi & Tanıtım ve Değini

Ayşe Nur Leblebicier

Müslüman Kadının Kurtarılmaya İhtiyacı Var mı? - Lila Abu-Lughod 233

A. Kerim Altun

Çöz(ül)en Cinsiyet - Judith Butler 241

Pınar Ebe Güzgü

Muzlar, Plajlar ve Askeri Üsler; Feminist Bakış Açısından
Uluslararası Siyaset - Cynthia Enloe 249

Merve Çağlayan

Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni - Friedrich Engels.....257

Abdulkadir Öncel

Biyoloji Biliminden Toplumsal Dünyaya Bakmak
Bir Bilim Sosyolojisi Çalışması
- Öğütü V. S., Açık-Turğuter E. ve Banguoğlu T. 265